

LIBER PRIMUS LOGICAE

DE IDEIS, EARUMQUE SIGNIS

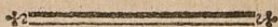
SEU VOCIBUS.

P A R S I.

DE IDEIS.

C A P U T I.

IDEAE NOTIO EXPONITUR.

§. I.

*Quid ideae nomine intellexerint
scholastici?*

Ideam Peripateticoscholastici dicebant
quandam rei imaginem, quam in-
tuyendo mens rem ipsam ex illorum
sententia adprehendit; eamque a mente non mi-
nus, quam re ipsa distingui asserebant; Unde,
qui

qui ipsam quoque mentis adprehensionem ideam vocare coeperunt, ideam in formalem & objectivam divisere. Verum ejusmodi imaginem, quae tam a mente, quam a rebus distincta sit, nonnisi in scholasticorum cerebro existere, verique absurdam esse suo loco demonstrabimus: unde nec data ideae divisio subsistit, sed mere scholastica, id est, imaginaria est.

§. 2.

Idea quid sit.

Idea nomine illam mentis nostrae cogitationem passim intelligunt, qua quid nobis repraesentamus nuda, nihil de eo affirmantes aut negantes. Unde defini in scholis idea solet, quod sit *aliquis in mente representatio sine affirmatione & negatione*. Idea igitur a mente non distinguitur, sed mens ipsa est quidpiam sibi repraesentans: illud vero, quod a mente exhibetur, ideae objectum esse dicitur.

§. 3.

Idearum differentia.

Idea inter se differunt vel ratione originis vel ratione objecti, vel ratione ipsius denique repraesentationis: unde habentur variae idearum divisiones, quas distinctis capitibus seorsum nunc exponemus.

* * *

CA-

C A U T I I.

DIVISIO IDEARUM RATIONE ORIGINIS.

§. 1.

Divisiones idearum ratione originis in scholis receptae.

Ideas ratione originis in adventitias, factitias & innatas alii, alii omissis innatis in adventitias &, ut ajunt, fictitias dividunt.

§. 2.

Divisio nostra idearum ratione originis.

Nobis omnis idea ratione originis vel intuitiva est seu talis, quae ~~ex rerum intuitu~~ vel per sensus immediate acquiritur, vel rationalis, ut quae ex intuitivis mediante scilicet attentione, abstractione, reflectione &c. in nobis formatur. Ut tamen, quae in data divisione occurrunt, a Tyronibus quoque intelligi queant, quaedam hic de animae facultatibus ex Psychologia subjicimus.

§. 3.

Mentis humanae facultates.

Facultates animae (illas hic solum attendimus, quae ad cognitionem pertinent) in superiores & inferiores dividunt. Ad inferiores revocant sensus, imaginationem, abstractionem (sensualem scilicet) fictionem, memoriam pariter sensualem. Superioribus attentionem, reflectionem, rationem &c. comprehendunt. De singulis seorsim differemus.

§. 7.

§. 4.

De sensibus, eorumque distinctione.

Sensus est facultas animae percipiendi objecta extra nos posita, mediante mutatione facta in organo proprii corporis, ac pro diversitate organorum in corpore humano quintuplex distinguitur, sensus scilicet visus, auditus, gustus, odoratus & tactus.

§. 5.

Quid sit sensatio, & quaenam ad eam requirantur?

Est igitur sensatio perceptio rei extra nos positae mediante mutatione facta in organo proprii corporis: atque ex his porro intelligitur, ad omnem sensationem tria necessario requiri. 1. Ut fiat quaedam ab objecto extra nos posito mutatio in sensorio nostri corporis. 2. Ut motus in organo factus transmittatur usque ad cerebrum, quod nervorum ope fieri ex Anatomia constat. 3. Ut mens ipsa inde adficiatur, quae mentis adfectio proprie sensatio est, duo vero priora ad eam necessario requiruntur.

§. 6.

Quid conscientia seu sensus intimus?

Quando mens ejusmodi mutationem seu adfectionem in se fieri advertit conscientiam logicam seu sensum intimum habere dicitur. Est igitur

igitur conscientia logica seu sensus intimus (ad-
 perceptionem Leibnitiani vocant) conscientia eo-
 rum, quae intra nos contingunt, affectionum
 scilicet seu modificationum animae nostrae,

§. 7.

*An ad sensationem requiratur con-
 scientia?*

Ad sensationem quidam necessario requiri con-
 scientiam contendunt, aliis id contra negantibus.
 Cogitationibus saltem accenseri posse mentis adfe-
 ctionem, quae sit sine conscientia (an talis esse
 possit, hic non disputabimus) nobis non videtur.

§. 8.

Quid sensus internus?

A sensu intimo non immerito quidam distin-
 guunt sensum internum, quem esse dicunt fa-
 cultatem idearum nostrarum habitudinem confuse
 percipiendi: eumque multiplicem esse asserunt
 sensum scilicet *boni, veri, pulchri &c.*

§. 9.

*Quaenam sensibus a nobis percipi
 possint?*

Ut igitur sensibus aliquid a nobis percipiatur, id
 nobis certo modo praesens sit, necesse est;
 cumque nihil nobis suo modo praesens esse pos-
 sit, quin existat, intelligitur non nisi existentia
 sensibus a nobis percipi posse: ac cum omne
 porro

porro existens singulare fit & individuum; manifestum est, singularia esse & individua, quae sensibus a nobis percipiuntur.

§. 10.

*Sensationes an, & in quantum sint
in nostra potestate?*

Non equidem negari potest, penes hominem non esse, an & in quantum facta ab aliquo objecto mutatione in organo proprii corporis mens inde adficiatur; cum saepe invitus adfectionem in se fieri experiatur: in tantum tamen sensationes in hominis potestate jure esse dicuntur, in quantum nimirum, ne mutationes in organis corporis fiant, potest praepedire. Imo sensationes etiam jam factae hominis arbitrio suo modo adhuc subsunt, quatenus nimirum animum vel eis advertendo vel ab eis avertendo, easdem vel vivaciores reddere potest fortioresque, vel debiliores.

§. 11.

Notandum adhuc circa sensationes.

Circa sensationes autem hic adhuc notare necessum duximus, quod nimirum proprie loquendo non sentiamus nisi certam adfectionem animae ex praesentia objecti mediante mutatione in organo facta in nobis subortam, ac varie modificatam, quodque ista adfectionis modificatio ab organorum & medii non minus, quam objecti dispositione dependeat, atque ad ipsum proinde objectum non possit continuo referri.

§. 12.

De imaginatione,

Per imaginationem repraesentationes eorum, quae sensibus alias jam percepimus, in nobis reproducuntur. Est igitur imaginatio reproductio repraesentationis per sensus alias acquisitae. Sic, si amicum modo quidem absentem, ex diuturna tamen familiaritate cognitum mihi denuo repraesentem, & quasi praesentem in cogitationibus meis sistam, eum mihi imaginari dicor.

§. 13.

Differentia imaginationis a sensatione.

A sensatione differt imaginatio 1. quod sensationis objectum nobis praesens esse debeat §. 12., imaginationis non ita. Per imaginationem enim objecta vel maxime a nobis remota repraesentamus, & tunc quidem absentia ceu praesentia nobis in cogitationibus nostris sistimus. 2. quod imaginationes plerumque debiliores sint sensationibus. Vigilantes equidem sensationem inter & imaginationem ope sensus intimi satis discernimus, in somnio tamen, & quandoque sensus intimi usus praepeditur, contingere potest, contingitque, ut imaginationes cum sensationibus confundamus, quodque nobis imaginamur solum, id nos vere sentire nobis videamur. Illusiones ista phantasiae vocantur.

§. 14.

Leges imaginationis. Ideae adsociatae.

Repraesentationes autem objectorum absentium per imaginationem secundum certas leges in nobis

nobis reproducentur : sic, si quae aut simul repraesentavimus, aut illa ipsa sibi similia sunt, & eorum unum, per sensationem sive sit, sive per imaginationem, denuo repraesentetur, alterius quoque repraesentatio per imaginationem reproducitur : & istae quidem leges naturales sunt, ac a nobis minime dependent, ita, ut per imaginationem ideae in nobis reproducantur plerumque praeter, imo saepe contra voluntatem nostram. Possimus tamen & ex industria per imaginationem ideas in nobis reproducere. Idea, quae se dicta ratione in nobis invicem excitant, adfocatae, legesque, secundum quas una alteram excitat, leges adfociationis vocantur.

§. 15.

Quenam ista usum habeant?

Ex legibus istis explicari praeprimis potest Successio repraesentationum in somnio seu somniorum. Sed & alius, isque summi momenti usus est istarum legum in Psychologia & Philosophia morali : etenim quasi clavem ista ad referenda cordis humani arcana nobis praebent, quo secretiores ad attentionem nostram praevertentium inclinationum, affectuumque causae detegantur. Quae de ideis praedominantibus ratione horum Auctores differunt, non abs re sunt ; Tyronum tamen captum forte superabunt, utpote qui ad reflectendum super ea, quae in ipsis contingunt, animae scilicet adfectiones satis adhuc dispositi non sunt.

§. 16.

De abstractione & Fictione.

Imaginationis duae quasi soboles sunt abstractio (intellige) sensualis, & fictio. Illa pars solum

solum illius, quod per sensus perceptum est, per imaginationem reproduciitur: hac vero, quod in diversis sensationibus percepimus, imaginando combinamus. Fictionibus potissimum utuntur Poëtae.

§. 17.

De memoria.

His adhuc adnumerant memoriam, quam definiunt, quod sit facultas ideas quascunque intuitivas seu per imaginationem seu per sensationem in nobis reproductas recognoscendi pro eis, quas alias jam habuimus. Antonius Genuensis *Lib. 1. artis logicocrit. Cap. 1. §. 14.* inter nobilissimas animae dotes memoriam recenset, eamque exponit, quod sit facultas ea ad animum revocandi, quae alias fuerunt percepta aut cogitata. Verum nos istam animae facultatem cum aliis reminiscenciam adpellamus: ea scilicet perceptiones in nobis quasi oblitteratae studio & ex industria mediantibus nimirum variis circumstantiis recuperantur.

§. 18.

Divisio facultatum in superiores & inferiores.

Facultatibus istis modo enarratis, quas inferiorum nomine comprehendunt Auctores, anima percipit objecta, quae & in quantum organa sensusque nostros adficiunt: unde ideae ad eas pertinentes, quia per sensus, & ex rerum quasi intuitu a nobis adquiruntur sensuales, intuitivae, & quia objecta sub speciebus sensibilibus exhibent, phantasticae, non purae, a nonnullis etiam ideae simpliciter vocantur. Verum praeter eas

aliis anima nostra facultatibus gaudet, talibus nimirum, quarum ope aut ea cognoscit, quae sensibus minime percipi possunt, aut in illis, quae sensibus quidem percipiuntur, ejusmodi tamen distinguit, quae, cum sensibus obvia non sunt, nec sensibus quoque possunt internosci. Et hac quidem ratione, mediantibus inquam hisce facultatibus, quas ideo superiores seu intellectum uno nomine vocant, cognitiones altissimas rerum a sensuum perceptione remotissimarum acquirit homo: quas cognitiones, utpote cum earum objecta, quae sub imagine exhiberi nequeunt, symbolis seu signis exprimantur, symbolicae vocantur: intellectiones alias, ideae purae, rationales, notiones etiam simpliciter dici consueverunt.

§. 19.

De facultatibus animae superioribus, ac primo quidem de reflectione.

Quaquam nihil nobis magis praesens sit, quam anima, & quae in ea contingunt, ejus scilicet adfectiones, modificationes; non est tamen fere aliud quid, in quo quasi caecutiamus magis, turpiusque hallucinemur, quam si has ipsas animae nostrae modificationes facultatesque, & speciatim, de quibus nunc loquimur, superiores exponere adtentemus. Systemata hoc de argumento tam inter se diversa, sibi que contrariantia sunt, ut vix spes sit, fore, ut haec satis dilucide unquam, eoque ordine, quo curiosè inquirentibus satis fiat, exponantur. Sed nec istud forte necessarium est. Id igitur solum hic tentabimus,

mus, num quid Tyronibus saltem non inutile poterimus proferre. Quemadmodum vero, quodocunque homo in cognoscendo facultatibus superioribus utitur, id cum conscientia simul & intentione fiat, sic non inepte forsan ceu nota facultatum superiorum characteristicam statueretur, conscientia cum intentione conjuncta: est enim reflectio, quam inter facultates animae Superiores primam numeramus, cuique reliquas inniti Feder §. Log. 14. ait, adtentio per singulas aut compositi partes, aut ideas plures inter se connexas ea intentione (sine conscientia haec esse nequit) continuata, ut aut singulae compositi partes, aut idearum inter se connexarum relationes melius cognoscantur. Quid autem sit adtentio, ex sensu intimo melius, quam per verba discimus.

§. 20.

Reflectione multum ampliantur cognitiones nostrae.

Quodsi nunc, quae reflectendo, quasi percurrimus, abstrahendo singula seorsim repraesentemus, tot quasi novis cognitionibus instrui-
mur, quas ad se rursus referendo novas earum ad invicem relationes detegimus. En jam satis uberem multarum cognitionum fontem, quarum objecta, cum sensibus percipi haud quaquam possint, signis notamus, ut ita saltem sensibus eadem subjiciamus.

§. 21.

De ratione.

Ratione rerum nexum perspiciamus, seu ratio illa mentis nostrae facultas est, qua cognito

uno aliud cum eo connexum cognoscimus. Dari vero ejusmodi facultatem in homine, qui inficietur, ego saltem puto esse neminem. Et certe si vel ipsam nostri, animaeque nostrae cognitionem, modumque, quo illam adquisierimus, sine praesudicio examinare voluerimus, eam in nobis aliter, quam per rationem, a modificationibus scilicet ad illarum subjectum concludendo, formatam non fuisse, facile convincimur. Hac igitur mentis nostrae facultate naturae arcana penetramus, rerum causas a sensuum perceptione plane remotas detegimus: ipsumque adeo hujus universi Auctorem Deum cognoscimus: imo, quod ait Apostolus *Rom. Cap. I, v, 20.* sempiterna ejus virtus & Divinitas intellecta a nobis conspiciuntur. Tyronibus ista ad intelligendam idearum divisionem ratione originis in intuitivas & racionales sufficere posse existimamus: unde ad aliam nunc, quae est ratione objecti, transgredimur.

C A P U T I I I.

DIFFERENTIA IDEARUM RATIONE OBJECTORUM.

§. I.

Divisio ideae in sensualem & intellectualem.

Objecta idearum nostrarum omnia vel sunt ejusmodi, ut sensibus a nobis percipiantur; vel talia sunt, ut ab eis sensus nostri adfici haudquaquam possint. Est igitur prima idearum nostrarum divisio ratione objecti in sensuales & intellectuales.

Non

Non ignoro equidem, divisionem istam a quibusdam impugnari arguentibus, eam non esse ratione objecti; utpote cum objecta minime quidem in se sensibilia sub speciebus tamen sensibilibus queant exhiberi, quales objectorum insensibilium sub speciebus sensibilibus exhibitiones ideas per species alienas vocant. Verum de ideis ejusmodi per species alienas aliud nil scimus, quam quod absurdum sunt scholarum figmentum.

§. 2.

Divisio idearum in concretas & abstractas.

Objecta porro ista vel nobis ita repraesentamus, ut nihil plane in eis discernamus, vel plurima, quae in quolibet ejusmodi objectorum (de singularibus, seu vere existentibus nos loqui planum est) distinguenda occurrunt, ab invicem discernimus, unumque sine alio nobis exhibemus. Inde est divisio idearum in concretas & abstractas: abstractis scilicet unum sine alio in eodem nobis repraesentamus, in concretis vero omnia quasi in cumulo percipimus.

§. 3.

Dicta declarantur.

Ut vero, quae dicta sunt, vel a tyronibus quoque Logicis, utpote quibus nova haec & peregrina sunt, possint intelligi; sequentia ab eis probe notari volumus: nimirum sentiendo primum objecta sensualia percipimus, nihil dum in eis discernendo: sic infans, postquam pomi

nomen didicit, pomum videt, pomum tangit, pomum gustat, verbo: quidquid in pomo sentit, pomum dicit: & ita infans, & quisquis alius pomum hoc modo sibi repræsentat, ideam pomi in concreto seu concretam habet. At reflectendo tandem super sensationes nostras experimur, ab uno eodemque objecto diversimode nos adfici, & ita quasi multa in uno v. g. pomo distinguimus, tot scilicet, quot inde sensationes diversas habemus, eaque qualitates ejus physicas, seu sensibiles adpellamus. Quæ, si nobis exinde seorsim unum sine alio repræsentamus, abstrahere dicimur: & ideae, quibus ita unum sine alio nobis exhibemus, abstractæ vocantur. Exemplum, quo ad ista declaranda usi sumus, ad cognitionem quidem sensualem pertinet; sed nec in intellectualibus abstractioni minus locus est; imo vel ipsa sensualia sub determinationibus abstractis mere intellectualibus non raro exhibemus.

§. 4.

Quisnam abstractionis usus sit?

Abstrahendo equidem, quod ex dictis patet, objecta inter se unita, seu, ut verius dicam, objectum vere unum idemque in plura quasi per mentem dividimus: etenim nec qualitates istae physicae, de quibus modo diximus, nec caetera, quae abstrahendo ab objectis quasi separamus, & ita separata seorsim unum sine aliis repræsentamus, vel a se invicem, vel ab objectis ipsis vere & reipsa distinguuntur, sed ipsum objectum sunt varie solum modificatum seu determinatum, unde & modificationes

cationes seu determinationes objectorum vocantur, quo nomine ad ea significanda in sequentibus saepius adhuc utemur. Interim iste repraesentandi modus nec fundamento nec usu caret amplissimo; est enim quasi uberrimus nobis plurimarum cognitionum fons, eique ceu basi innititur cognitionum nostrarum perfectio, uti ex subsequens melius patebit.

§. 5.

De ideis singularibus & universalibus.

Ideae porro ratione objectorum in singulares & universales dividuntur: estque idea singularis, quae objectum in concreto, id est, vere existens, singulare ac omnimode determinatum exhibet: idea contra universalis nobis illa est, qua determinationes ab objectis singularibus, quibus illae communes seu in quibus similes sunt, abstractae considerantur. Abstractioni igitur innituntur ideae universales: imo ideae potius abstractae omnes universales sunt, utpote cum determinationes quaecunque seorsim sine aliis consideratae pluribus conveniant: sicuti contra determinationes omnes cujuscunque demum objecti realis, in concreto seu simul sumtae, ipsi soli ita sunt propriae, ut praeter illud nulli alteri possint convenire: unde definitionem quorundam ideae universalis, qui ideam universalem illam esse dicunt, qua plura possunt exhiberi singularia seu inferiora, ceu contradicentem rejicimus.

§. 6.

*Determinationes in concreto, seu objecti
singularis quaenam sint?*

Determinationes in concreto, seu objecto cui-
cunque reali, vere existenti proprias, &
per quas illud ceu tale cognoscitur, philosophi
quidam sequenti comprehendunt versiculo:

*forma, figura, locus, tempus, stirps, patria,
nomen.*

Verum tamen determinationes istae omnes simul-
que sumtae fere praeter hominem nulli conve-
nient, nec praeter has multas adhuc alias in ho-
mine detegere difficile est.

§. 7.

Ideae universalis comprehensio & extensio.

Circa ideas universales adhuc observandum est,
quod nimirum in eis duo jure distinguantur,
comprehensio scilicet & extensio. Per ideae uni-
versalis comprehensionem denotantur determina-
tiones in idea universali repraesentatae: extensio-
nem vero constituunt plura illa, quibus determi-
nationes in idea universali repraesentatae commu-
nes sunt, quaeque ideo ejus inferiora seu subje-
cta in scholis vocantur: cumque ideae univer-
salis extensio augetur possit vel minui (augetur
autem, quando minuitur comprehensio, & quan-
do comprehensio augetur, minuitur) factum est,
ut inde quidam inter ideas universales ordo sit
constitutus, vi cujus sibi invicem subordinantur
ita, ut aliae superiores, inferiores aliae dicantur.

§. 8.

§. 8.

De ortu idearum universalium.

Quid de idearum universalium origine, seu ortu, de quo tanta hactenus contentione a philosophis disputatum est, sentiamus, ex dictis cuique manifestum esse potest: ac nihil certe aliud, quam quod ait. Feder §. 21. Log. nimirum quod, si etiam ceu plane certum & indubitatum propugnari nequeat, ideas universales ex intuitivis mediante scilicet abstractione in nobis formari, eas tamen hac ratione in nobis oriri posse, jure defendatur. Cur ergo eas nobis innatas esse dicamus, praesertim cum id nullis rationibus sat firmis evinci possit. Quodsi nunc porro perpendamus, quod, qui sensu quodam caret, is notionibus simul objectorum universalibus destituatur, quae ad illum sensum pertinent; sic homo a nativitate caecus lucis aut coloris ideas non habet: & quas, putas, haberet, si sensibus omnibus privatus esset? adhaec quid prodesset homini ideas habere innatas, nisi vocabulorum simul scire significationem ipsi sit congenitum? vocibus enim illas nobis exprimimus, earumque vere significata sunt. Habeat igitur, per me licet, aliquis ideas omnes universales sibi congenitas! loquar autem ego ipsi de justitia, vel aequitate, quo modo me intelliget? adhibendo ideam suam innatam? sed quamnam? plures enim, imo, ut subponimus, universales omnes innatas habet. Ut igitur me intelligat, ut sciat, de quo loquar, ut eam cum voce a me prolata notionem conjungat, quam ego & alii cum illa jungimus, quid agendum? vocis significationem debet edo-

edoceri; at quo modo illam docebitur? nonne ad sensationes sive internas sive externas eundem reducendo? ex sensationibus igitur vocis significationem, seu significatum potius intelliget: id est, velint, nolint adversarii id fateri, notionem adquiret. Sed nec quid sint notiones istae innatae, unquam poterit mente comprehendi: notiones enim seu cognitiones esse dicuntur eorum, quae nondum novimus, & nunquam forte cognoscemus: quot enim sunt eorum, qui quid ens in genere, quid substantia & quid sexcenta alia abstracta, quorum notiones innatae esse dicuntur, nunquam scivere, nec unquam scient? sed verba, ais, nesciunt, vocabulorum significationes non intelligunt, notiones tamen habent. Verba igitur addiscant illi, notionem interim adquirem ego.

§. 9.

Hic notanda.

Interim tamen, quod bene notat Feder §. 22. *Log.* si notiones seu ideas universales ex sensationibus mediante abstractione formari, adferatur, non id de sensationibus solum externis intelligendum est, sed vel maxime etiam de internis, & de conscientia, qua eorum, quae intra nos contingunt, nobis sumus conscii: ex his enim, ut supra jam advertimus, a modificationibus ad subjectum concludendo animae praeprimis propriae, & ita porro spiritus ideam adquirimus.

§. 10.

Divisio ideae in simplicem & compositam.

Ideas denique ratione objecti in simplices & compositas fere omnes dividunt, ita tamen, ut
in

in definitione ideae simplicis multum ab invicem dissentiant. Ideam enim simplicem alii eam esse dicunt, in qua unum exhibetur objectum, utut illud sit compositum ac in partes resolubile: alii vero ideam simplicem definiunt, quod sit illa, in qua repraesentatur objectum, quod nullis constat partibus & in se simplex est: alii demum ideae simplicis notionem magis adhuc restringunt, illamque solum simplicem vere dici posse contendunt, quae in plures resolvi nequit, seu cujus objectum tale est, ut ne per mentem quidem plura in eo possint distingui. Cum his & nos sentimus: unde ideam compositam, quam alii diversimode, pro modo nimirum, quo ideam simplicem definirunt, determinant, dicimus esse illam, quae in plures adhuc potest resolvi. Ideam itaque eo ipso compositam esse scimus, si in ejus objecto aliqua adhuc distinguere, eamque in plures resolvere sciamus; ideam vero simplicem esse, adserere continuo non possumus, eoquod plura in ejus objecto discernere non valeamus: in quo enim nulla nos discernimus, plura forte alius in eo poterit distinguere.

C A P U T I V.

DIFFERENTIA ET DIVISIO IDEARUM RATIONE REPRÆSENTATIONIS.

§. I.

Differentia idearum ratione repræsentationis præcipua.

Ideae porro inter se differunt ratione ipsius repræsentationis seu modi, quo objectum a nobis percipitur: estque illa inter ideas differen-

ferentia (formalem, subjectivam vocant) notatu certe dignissima, & tyronibus quoque Logicis scitu necessaria: ab eo enim, quo modo nobis objectum repraesentamus, idearum nostrarum perfectio pene dependet.

§. 2.

Quomodo differant ideae ratione repraesentationis?

Differunt autem ideae ratione repraesentationis, aut, quod tam illius, quod percipimus, quam ipsius perceptionis magis, minusque nobis sumus conscii: aut, quod vel plures, vel pauciores objecti determinationes cognoscamus: aut, quod has ipsas objecti determinationes vel confuse solum & quasi in cumulo inter eas scilicet minime discernendo, vel ita percipiamus, ut inter eas rite distinguendo singulas seorsim nobis repraesentare valeamus, &c.

§. 3.

Quid objecti determinatio?

Ne quem tamen nomen determinationum, quo saepe jam usi sumus, saepiusque utemur adhuc, offendant, & ut tyrones etiam vocis hujus significationem mente complectantur; declaramus, determinationum nomine cum Recentioribus quibusdam nos omnia ea comprehendere, quae in objecto aliquo observari aut, de eo dici possunt.

§. 4.

§. 4.

Determinationes intrinsecae, extrinsecae.

Et quoniam, quae in objecto observari, aut de eo dici possunt, vel ei revera insunt, illudque ceu pars aut vere, aut secundum nostrum saltem concipiendi modum constituunt, vel quasi extra objectum reperiuntur, eique non nisi propter relationem ad alia conveniunt; determinationes aliae, priores scilicet, intrinsecae, aliae, puta, posteriores extrinsecae vocantur.

§. 5.

*Determinationes essentialis, accidentales.**Individuum, universale.*

Determinationes porro vel sunt ejusmodi, ut sine illis objectum nec esse, nec cogitari etiam a nobis possit; & sic essentialis, vel tales sunt, ut objecto modo adesse, modo autem ab eo abesse deprehendantur; & istae accidentales adpellantur. Determinationes tam essentialis quam accidentales in concreto, seu in subjecto vere existentes individuum, in abstracto vero & seorsim consideratae, quatenus pluribus individuis communes sunt, universale constituunt. Individuum itaque existit, reale est, ac omnimode determinatum. Universalis non existunt, sed individuum determinationes sunt per mentem ab eis abstractae, possuntque magis, minusque determinari.

§. 6.

Species, genus, differentia.

Comprehensio determinationum essentialium omnium essentialis, addimus, tota dicitur. Individua

dua quibus tota essentia communis est, ad eandem speciem seu classem revocantur, & ipsa quoque essentia tota, seu comprehensio determinationum essentialium pluribus individuis communium omnium species vocatur. Individua contra, quibus pars solum essentiae communis est, ad idem genus referuntur, & pars essentiae seu determinationes essentialia aliquae non omnes pluribus communes genus dicuntur. Determinationes demum, per quas individua ad unam speciem pertinentia ab individuis alterius speciei essentialiter differunt, differentia vocantur.

§. 7.

Quid genus proximum, genera subalterna, remotum &c.?

Cum, quod respectu aliquorum partem solum essentiae comprehendit, respectu aliorum totam essentiam possit continere; sic quod respectu aliquorum genus est, respectu aliorum species esse potest. Inde habetur universalium, specierum scilicet generumque subordinatio, quae tot divisionibus scholasticis ansam praebuit, ita, ut genus aliud proximum, remotum aliud, alia subalterna, remotissimum denique aliud seu supremum &c. adpellaretur. Similes quoque denominationes in speciebus adhibuere, ex quibus famosae in scholis peripateticis categoriae coaluerunt. Nimis tamen ista intricata sunt, minusque utilitatis habent, quam ut iis exponendis diu immorandum ducamus: unicum quod hic adhuc exponimus, est genus proximum, utpote cum ejus circa definitiones frequens sit usus, Est autem genus proximum,

ximum juxta definitionem in scholis receptam, per quod definitum convenit cum omnibus, cum quibus habet aliquid praecipuum commune.

§. 8.

Quid differentia ultima?

Differentiae porro ultimae circa definitiones infra mentionem saepius faciemus; quare, quid ejus nomine intelligatur, paucis declaramus. Differentia ultima determinationes illae dicuntur, per quas inferiora alicujus speciei ab inferioribus alterius cujuscunque speciei essentialiter differunt & discernuntur,

§. 9.

Quomodo dividantur ideae ratione repraesentationis?

His ita praemissis ad ipsam nunc idearum divisionem ratione repraesentationis digredimur. Dividuntur autem ideae ratione repraesentationis seu modi, quo objectum a nobis percipitur, primo in claras & obscuras, distinctas & confusas. Idea porro distincta in completam & incompletam, determinatam & indeterminatam, item in adaequatam & inadaequatam subdividitur.

§. 10.

Quid idea clara? quid obscura?

Ideam claram communiter definiunt, quod sit illa, qua objectum, ita repraesentatur, ut illud

D

ab

ab aliis quidem internoscamus, notas tamen, per quas illud ab aliis internoscimus, seorsim nobis repraesentare, & requisiti aliis indicare non possumus. Unde intelligis ideam claram esse eam, quam jam supra cognitionem objecti in concreto esse diximus, ubi nimirum inter objecti determinationes minime distinguimus, sed eas quasi in cumulo nobis exhibemus, ita tamen, ut objectum cognitum ab aliis possimus internoscere; secus est obscura. Quemadmodum vero nullum unquam objectum cognoscimus ita, ut illud ab uno saltem aut altero internoscere haud valeamus, sic ideam omnino ac absolute, ut aiunt, obscuram non dari, & obscuritatem non esse nisi minorem claritatis gradum manifestum est. Ferber §. 17. *Log.* ideam obscuram esse dicit, qua determinationes solum extrinsecæ, vel negativæ etiam objecti exhibentur; ut si de Christo Domino v. g. nihil aliud scias, quam esse eum, a quo religio christiana ortum ducit; aut de religione christiana hoc solum cognoscas, quod non sit a Moyse ac prophetis instituta. Unde claram contra definit, quod sit illa, qua determinationes rei intrinsecæ, positivæ repræsentantur; sic ideam contra claram Christi Domini haberet, qui sciret eum esse Messiam in lege promissum, verum veri Dei filium, &c. religionis porro christianæ ideam claram haberet, qui sciret, illam a Christo Domino institutam, per Evangelium mundo promulgatam, ac per Apostolos primus esse prædicatam &c. Verum sic ideam claram a distincta minus adcurate distinguit, illamque cum hac confundit, quod ex mox dicendis patebit.

§. II.

Quid idea distincta? quid confusa?

Idea distincta definitur, quod sit, qua objectum ita repraesentatur, ut illud non solum ab aliis internoscere possimus, sed notas quoque, per quas illud ab aliis internoscimus, seorsim nobis repraesentare, ac requisiti aliis adsignare valeamus: quanquam hoc ultimum ad ideam distinctam non ita requiri nobis videatur, ut absque eo nunquam esse possit. In sensualibus juxta Wolfianos distinctio locum non habet, quod verum est si ad modum cognoscendi seu ad facultates animae mere sensuales referatur, secus, si de objectis sensibilibus scilicet intelligatur: nam duo objecta sensibilia duos v. g. libros ita ab invicem discerno, ut & notas per quas inter se differunt, & per quas unum ab alio internoresco, possim adsignare. Quodcumque autem objectum ita solum repraesentamus, ut illud ab aliis quidem internoscere sciamus, ea tamen, per quae illud internoresco, seorsim nobis exhibere non possimus, idea confusa est. In quocumque igitur plura non distinguimus, illius confusam solum ideam habemus, & in quo plura distinguere haud unquam possumus, illius non nisi confusam, nec unquam distinctam ideam acquirere poterimus.

§. 12.

Quid idea completa? quid incompleta?

Idea distincta tot objecti notas exhibens, quot requiruntur ad illud ab omni alio in quocumque statu, tempore, aut casu discernendum.

dum, completa, fecus incompleta dicitur, sic ideam v. g. hominis completam habes, si scias eum esse creaturam ex corpore organico & anima rationali physice inter se unitis constantem, incompletam vero si solum varios, qui in eo fiunt, motus organicos noveris. Individua nimis multa complectuntur, quam ut eorum ideae completae facile haberi queant.

§. 13.

Quid idea determinata? quid indeterminata?

Idea eas praecise objecti notas exhibens, quae requiruntur & sufficiunt ad illud ab omni alio discernendum, determinata; qua vero vel plures vel ~~pauciores~~ objecti notae exhibentur, quam requiruntur & sufficiunt ad illud ab omni alio discernendum, indeterminata dicitur. Unde intelligere est, 1. in idea determinata determinationes objecti essentiales primarias omnes solasque, genus inquam proximum & differentiam ultimam debere exhiberi; unde idea determinata verbis rite expressa dat definitionem stricte Logicam. 2. Ideam modo esse indeterminatam, quia determinationes in ea deficiunt, modo autem quia determinationes in ea abundant; determinationes autem in idea porro abundant, aut quia in aliis jamjam continentur, aut quia ad objectum minime pertinent.

§. 14.

Quid idea adaequata? quid inadaequata? non datur comprehensiva.

Ideam adaequatam definiunt aliqui, quod sit illa, quae omnes objecti partes, attributa, propria-

prietates, relationes, verbo, determinationes objecti omnes tam intrinsecas quam extrinsecas exhibet. Sed ejusmodi idea, quam comprehensivam nos adpellamus, inter homines non datur; nec minimum enim pulvisculum, & quidquid minus, ac nostris saltem in oculis vilis est, ex integro cognoscimus, quod vel sola corporum in partes quasi infinitas divisibilitas, de qua in Cosmologia, satis evincit. Idea igitur adaequata nobis est, qua non objecti solum, sed notarum porro notas ita distinguimus, ut seorsim nobis illas exhibere valeamus; idea scilicet adaequata distincta notarum seu determinationum objecti cognitio est: ejusque plures dantur gradus, quemadmodum objectorum determinationes in plures ultra, quas comprehendunt, & ex quibus quasi componuntur, resolvi possunt: sic species in genus & differentiam resolvitur; sed & genus rursus ceu species consideratum genus & differentiam complectitur, ac in ea resolvi potest, & hoc quidem ita pergendo, donec ad plane simplicia, in quibus plura amplius discernere non possumus, fuerit perventum.

C A P U T V.

DE DEFECTUUM CAUSIS IN COGNITIONIBUS SEU IDEIS NOSTRIS.

§. 1.

*Quare hic de defectuum causis in ideis
agamus?*

Idae, quod saepius jam dictum est, cognitiones sunt seu repraesentationes objectorum. Quem-

admodum vero omnis cogitationum nostrarum perfectio a cognitionis perfectione dependet; quo enim melius aliquid cognovimus, eo ab erroris periculo remotiores securius de illo judicamus, ac ratiocinamur promptius; sic contra quemlibet in objectorum cognitione defectum defectus mille alii in cogitationibus nostris subsequuntur, ita ut ideae seu cognitiones objectorum imperfectae instar luridi sint fontis, ex quo judicia quaecunque falsa & erronea non minus ac inepta ratiocinia promanant. Operae igitur pretium esse existimamus, istorum defectuum causas, quantum fieri potest, accuratius exponere, ut eorum exinde remedia possimus adsignare.

§. 2.

Defectuum causae variae sunt.

Tam multiplices autem sunt defectus isti, & tam variae sunt illorum causae, ut sive has, sive illos sigillatim enarrare nimirum foret. Quare, ut brevitati in hisce, quantum quidem fieri potest, studeamus, ad praecipua quaedam capita omnes revocamus. In exponendis autem defectuum causis ipsum cognitionum ordinem sequemur.

§. 3.

Ignorantia in qua nascimur.

Infantes nascimur omnium ignari adeo, ut tabulae nudaе seu rasae hominum animas in ortu suo adsimilare non vereantur Philosophi: ac licet, quam adhibent, similitudo minus forte adaequata sit,

fit, atque vel ideo ab aliis soleat explodi; id tamen, quod arguunt, consulta experientia veritati omnino conforme apprehenditur. Etenim quam infans ex utero materno prodiens hujus universi aut eorum, quae in eo continentur, cognitionem habet? nonne vel ipsae infantis actiones, gestusque plus, quam satis est, produunt, nova haec ei atque incognita hactenus fuisse omnia, quae modo persentiscit?

§. 4.

Sensus primus humanae cognitionis fons.

Sensuum exinde usu informes quasdam objectorum nos ambientium ideas paulatim nobis comparamus. Verum quam istae paucae sunt? Patrem matremque, & quae eundem continuo circumdant, si per annum infans discat internoscere, magnum reputabitur: sed quid ista sunt ad rerum hujus universi multitudinem? paulatim tamen & cum usu sensuum idearum quoque numerus adcrevit.

§. 5.

Sensuum limitatio.

Attamene x quo summam statim in idearum acquisitione remoram patimur, est ipsa sensuum limitatio: sensibus enim percipi non possunt, nisi objecta nobis ita praesentia, ut debita ab eis in organis fieri queat mutatio, qualis non fit, nisi in certa objecti ab organo distantia. Imo in objectis quoque nobis praesentibus multa sensuum aciem fugiunt, quae a nobis proinde minime cognoscuntur,

Defectus alii, qui a sensibus oriuntur.

Sentiendo porro non tam ipsa objecta, quam adfectionem in nobis ab iis subortam, varie tamen modificatam percipimus: quam adfectionem aeque, ac ejus modificationes tam ab organi ac medii, quam objecti dispositione dependere constat. Nos tamen inter ea, quamdiu solis in cognoscendo sensibus utimur, minime discernentes omnem in adfectione varietatem ad objectum ipsum referimus, atque ab eo solum proficisci, quidquid in adfectione variatum deprehendimus, nobis persuasum est; cum tamen vel ipsa etiam major minorque objecti ab organo distantia haud modicam in adfectione varietatem possit inducere: unde tot falsa de qualitatibus corporum physicis, de magnitudine, colore &c. judicia promanant. Sed & quod sentiendo in objecto percipimus, non est nisi objecti qualitas, aliquid ex eorum partium multitudine aut dispositione &c. resultans: at qualitates ejusmodi quam plurimae in quolibet objecto habentur, & perceptio unius alteriusve ex illis qualitatibus parum adhuc ad completam objecti cognitionem confert. Sensibus tandem exteriorem modo objecti superficiem, id est paucas qualitates in objecti superficie reperiundas confuse & in concreto solum cognoscimus. Ex quibus manifestum est, cognitiones sensuales, in quantum sensuales sunt, admodum confusas esse & incompletas: Inde tamen cum Wolffianis male quis argueret, sensibilibus ideas nunquam posse esse distinctas: quod Wolffianorum praejudicium inde videretur enatum, quod in-

ter

ter cognitionem objecti sensibilis & cognitionem
sensualem non distinxerint,

§. 7.

*Vocabulorum abusus multorum defectuum
causa.*

Vocabula quoque seu eorum potius abusus mul-
torum in cogitationibus nostris defectuum
causa est. At quoniam specialiter de his infra di-
cturi sumus, generalia quaedam hic solum nota-
bimus.

§. 8.

*Vocabula quomodo discamus? quid nobis
primum significent?*

Vocabula infantes ex aliorum ore prius quam pro-
ferre nos eadem possimus, addiscimus, ac cum ide-
is earumque objectis jungimus. Verum quemad-
modum tunc omnes ideae nostrae singulares ad-
huc sunt & individuae, sensationes scilicet obje-
ctorum vere existentium, ita voces pariter om-
nes nobis sunt singulares, & objecta solum sin-
gularia, existentia significant. sic infans Matris
nomen audiens, Matrem circumspicit, quam non
nisi ex sensationibus agnoscit, nec praeter hanc
suam aliam esse matrem novit. Pomum infanti
nutrix porrigit, saepiusque interim, dum infans
pomum recipit, illudque manu tenet, pomi no-
men repetit; sic infans pomi nomen cum sensati-
onibus praesentibus jungit ita, ut quoties non
redit, quidquid in praesenti sensatione percipit,
toties nec pomum adesse putet. Unde manife-
stum est, pomi nomen infanti in confuso signifi-

care omne illud, quod pomo praesente sensit,
& esse ipsi primum singulare.

§. 9.

Quomodo voces fiant universales.

Pomum exinde saepius opponitur infanti variatis hinc & nunc circumstantiis: quam varietatem infans aut plane non advertit, aut, si advertit, tandem intelligit, ad pomum non pertinere necessario omne illud, quod praesente pomo sensit, & sic constantia in pomo a variatis secerens, ideam pomi generalem acquirit, nomenque pomi ipsi generale evadit. Quod hic de pomo diximus, idem de aliis intelligendum est.

§. 10.

Quinam exinde defectus sequantur in cogitationibus nostris?

Voces igitur, quod ex dictis intelligitur, tantum significant, quantum, qui illis utitur, cognoscit & per illas exprimere intendit, vocum igitur significatio varia est, non solum quando a diversis adhibentur, sed eidem quoque homini modo minus modo plus significant, prout objecti, quod per vocem quis exprimit, minus, magisque completam ideam habet. Interim plerumque contingit, ut audito vocabulo nostram continuo ideam, seu illud omne quod nobis significat, cum illo jungamus,

§. 11.

Defectus in cognitionibus rationalibus.

Defectus, quos hactenus exposuimus, ad cognitiones potissimum intuitivas seu sensuales perti-

pertinent, sed & quando reflectere demum ac facultatibus in cognoscendo superioribus uti incipimus, defectus porro multiplices in cognitionibus nostris deprehenduntur.

§. 12.

Mentis limitatio.

Mens enim nostra multum limitata est, ita ut plura simul cognoscere non possimus, adtentio saltem nostra per hoc valde distrahitur ad objectum rite cognoscendum adeo necessaria, juxta tritum illud: *pluribus intentus minor est ad singula sensus*. Imo non pauca sunt, quae mentis humanae caprum plane excedunt, quaeque proinde supra ejus horizontem esse communiter dicuntur.

§. 13.

Impedimenta a corpore

Ut tamen limitata sit mentis nostrae in cognoscendo capacitas, id tamen non impedit, quo minus adhibita adtentione, reflectione caeterisque facultatibus cognitiones rerum altissimas adquirat homo. Et quamvis in hisce cognoscendi modis a corpore dependere mens minime videatur; est tamen inter utramque hanc hominis substantiam tam arctus pro tempore conjunctionis nexus, vinculum adeo indissolubile, ut quoties suas anima vires exerit, facultatesque intendit, corpus inde lassetur, lassatumque mentem rerarder: imo tot propter illud curis ac sollicitudinibus mens occupatur, ut vix mediationi sit locus. *Corpus (ingemiscit sapiens) Corpus, quod corrumpitur*

*pitur adgravat animam, & terrena inhabitatio de-
primit sensum multa cogitantem.*

§. 14.

Impedimenta a sensibus.

Sensus quoque, quam homini ad acquirendas primum rerum cognitiones necessarii sunt (sine eis enim nullas sibi rerum cognitiones posset comparare) tanto ei exinde impedimento sunt, quando, quae in confusis sensuum ideis comprehenduntur, rite distinguere, abstrahendo constantia a variabilibus separare, ac ratiocinando novas & ab his, quae sensibus percepta sunt, plane diversas sibi comparare notiones adlaborat: attentionem enim, sine qua feliciter isthoc negotium non succedit, interturbant, & ad novas has sensuum perceptiones distrahunt.

§. 15.

Impedimenta ab imaginatione.

Phantasia quoque seu imaginatio hominem in acquirendis rerum cognitionibus abstractis non parum impedit, objectis enim mere intellectualibus corporeas admiscet species, mentemque, cum eam per impertinentia vagari facit, a seria & adtenta objecti contemplatione abstrahit. Atque haec ab imaginatione profecta impedimenta eo frequentiora sunt, quo imaginatio hominem ad secretiora contra sensuum turbas asyla profequitur.

§. 16.

§. 16.

Phantasia unde vim suam habeat?

Phantasia autem vim suam a corporis temperie, seu varia humorum mixtione in corpore humano accipit. Temperamentum vocant Medici, & quadruplex distinguunt, phlegmaticum scilicet, sanguineum, cholericum, & melancholicum. cl. Ferber §. 16. Log. de *Categoriis Arist.* cholericum, quod studiis communiter aptissimum reputatur, categorice exponit. Quomodo vero hominis temperamentum a cibi potusque tam quantitate quam qualitate, & ab omnibus demum, quibus ad nutriendum corpus utitur, dependet: sic ista pariter omnia ad augendam vel minuendam phantasiae vim conferunt.

§. 17.

Impedimenta ab adfectibus inordinatis.

Multum quoque idearum perfectioni obsunt adfectus inordinati: attentionem enim pariter avertunt, & mentis acumen retundunt. Nam, qui aut nimia seu gestiente laetitia, amore, desiderio &c. laborat, animum nullis adplicare studiis, nec seriae objectorum contemplationi vacare potest. Mens enim per arctum illum eam inter & corpus nexum a vehementioribus semper impressionibus abripitur: raro autem seu fere nunquam vividiorem amor veritatis, quam adfectus, impressionem facit; corruptionis is tamen effectus est. Mentis quoque acumen retundunt adfectus inordinati, eamque ad abstracta contemplanda ineptam reddunt: imo quidam eorum

eorum hominem pene amentem efficiunt, veluti ira timor, stupor &c. nisi dicendum sit potius, omnes adfectus, dum maxime fervent, brevem esse insaniam seu amentiam.

§. 18.

Defectus qui, a sciendi libidine oriuntur.

His tandem omnibus accedit infinita quaedam sciendi ac prae aliis eminendi libido, quae hominum animos passim occupat, nobisque quasi connata est, ex qua innumeros in cognoscendo defectus oriri necesse est. Cognitiones enim rerum, sicuti res ipsae ab invicem dependent ita ut cognitio unius non habita cognitione alterius adquiri profus nequeat. Alia vero mentis nostrae captum plane excedunt adeo, ut omni adhibito conatu ad eorum cognitionem pertingere non valeat homo. Ad omnem tandem cujuscunque objecti cognitionem perfectam sedula requiritur adtentio, meditatio continuata: ac dicto sciendi ac eminendi pruritu efficitur, ut in rerum cognitiones nullo servato ordine inquiremus, ut inter res ipsas minime discernentes earum quoque cognitiones nobis comparare adlaboremus, quas adsequi tamen minime possumus, ut interrupta tandem adtentione ab uno ad aliud cito quasi transvolemus.

§. 19.

Defectus ab educatione instructione &c.

Plurimum tandem hominem in vera rerum cognitione acquirenda retardant educatio, Magistro-

gistrorum instructio, praejudicia vulgo communia &c. his enim impeditur, quo minus ideas, quas alte imbibit, rite discutiatur, quaeque comprehendunt impertinentia saepe etiam repugnantia, cognoscat.

C A P U T VI.

DE DEFECTUUM IN COGNOSCENDO REMEDIIS,
SEU MODO IDEAS PERFICIENDI,

§. I.

Ad evitandos defectus in cognitionibus nostris eorum causas habere perspectas, primum est.

Expositis hucusque defectuum causis in cognitionibus seu ideis nostris, nunc eorum quoque remedia explicare necesse est: parum enim defectus eorumque causas cognoscere nobis proderit, nisi, quibus eisdem salubriter occurrere possit, remedia sciamus; quemadmodum parum sublevarit aegrotum, quod morbi status constet, nisi medicum quoque paratum inveniat, qui salubribus medicaminibus morbum curare sciat. Interim, sicuti majorem jure consequendae salutis spem concipit aegrotus, quando morbi status Medico cognitus est, quam si is eum lateat; ita cognitio quoque defectuum causis, eorum remedia multo confidentius assignare & adhibere poterimus. Imo ad evitandos defectus in cognitionibus nostris remedium primum est, eorum causas rite perspectas habere.

§. 2.

§. 2.

Media perficiendi cognitiones sensuales.

Ad perficiendas vero cognitiones sensuales ceu media salutaria sequentes communiter praescribuntur canones.

1. *Sensus cum adtentione adhibendi sunt.* Hoc enim nisi fiat, impressiones solum debiles inde in nobis sequentur, quae facile iterum delentur & evanescent.

2. *Objectum sub tot sensus redigatur, sub quot redigi potest.* Ita enim plures objecti qualitates nobis innotescunt, uberiorque reflectendi materies menti suppeditabitur, quo objectum ipsum distinctius cognoscat.

3. *Sensationes circa idem objectum saepius repetantur.* Sic enim, quod in prima sensatione non percepimus, in secunda forte aut tertia a nobis percipietur.

4. *Objectum ipsum varie transponatur, nisi ipsum aliunde transponi contingat.* Sic enim ex circumstantiis loci, temporis &c. variatis colligere licebit, quid in eo constans, quid sit variabile.

5. *Composita, quantum fieri potest resolvantur, ac resoluta rursus componantur.* Sic enim melius singulas compositi partes percipiendo claram & distinctam compositi ideam nobis comparamus: ipse etiam componendi modus rite cognitus ad clariorem ac plane distinctam compositi notionem acquirendam plurimum confert.

6. *Sensuum quoque organis instrumenta & quidem, quae haberi possunt optima, adhibeantur: ita enim multa adhuc in objecto deteguntur, quae organis non armatis minime percipiebantur.*

7. *Ea quoque, quae objectum nostrum aut praecedunt, subsequuntur, aut eidem coëxistunt, diligenter adnotentur.*

8. Exinde reflectendo singula, quae in objecto observata sunt, adtenta mente recogitentur, & ab invicem rite discernantur, quod signorum usu, qualia communiter adhiberi solent voces, facilius conficietur. Ad objectum rursus referantur, ut ita intrinseca ab extrinsecis, constantia a variabilibus, ab accidentalibus essentialia internosci & seorsim sine aliis repraesentari queant. Objectum ipsum cum aliis conferatur, ut quaenam ex illis, quae ipsi conveniunt, cum aliis communia, quaenam sibi propria habeat, dignoscatur. Adtendatur praecipue, cum quibusnam totam, & cum quibus partem solum essentialia communem habeat: ut, ad quam speciem pertineat, sub quo genere contineatur, & quae sit ejus differentia specifica, patefiat. Genus porro in ea, quae comprehendit, resolvatur &c.

Ita a posteriori seu per experientiam ideae rerum sensibilium, quae sensibus nostris obviae sunt, clarae, distinctae & completae &c. acquiruntur & ex singularibus evadunt universales. Ex quibus exinde ceu a priori alias ratiocinando deducimus. Eodem fere modo reflectendo scilicet super ea, quae sensu intimo in nobismet ipsis percipimus, ideae spiritualium perficiuntur. Aliter tamen perficiendae sunt ideae, quae ex vocibus immediate

hauriuntur, quarumque objecta per voces primum nobis innotescunt: in his perficiendis utimur praecipue definitione, & divisione, de quibus infra.

Sed ex his omnibus me quoque non monente quisque intelligit, ad perficiendas rerum cognitiones solertia opus esse & adtentione, ac proinde amoveri debere, quidquid aut languidum reddit animum, ejusque acumen rerundit, aut adtentionem nostram ad varia & impertinentia distrahit, veluti sunt nimia corporis cura, luxus, cibus potusque nimius & inordinatus, ludi, aliaeque voluptates, adfectus, phantasia &c.

Ne Parentum denique educatio, Magistrorum institutio, ac vulgi praepudicia in acquirendis rerum cognitionibus claris & distinctis cuidam tibi impedimento sint; ideas omnes hac ratione adquisitas tamdiu suspectas habeto, donec eas stricto examine discussas veras esse & legitimas compereris.

